

migracije, deleže dnevnih migrantov po posameznih naseljih (od vsega zaposlenega prebivalstva v posameznem naselju), spolno in starostno strukturo migrantov, način prihoda na delo idr.

Osnovne napotke za izdelavo programa raziskovalne naloge in koristne podatke lahko najdemo v naslednji literaturi, ki je na voljo v knjižnici oddelka za geografijo, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Aškerčeva 12.

Vrišer, I., Uvod v geografijo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana 1982.

Klemenčič, V., Geografski problemi i metode

proučevanja svakodnevnog putovanja radne snage od mesta stanovanja na rad i obratno, Zbornik VI. kongresa geografov SFRJ v Ljubljani, 1961.

Štefc, T., Dnevne migracije v občini Škofja Loka, Loški razgledi XXIII., Škofja Loka 1976.

Zgonik, M., Dnevna migracija prebivalstva in ekonomsko - geografska diferenciacija Dravske doline, Zbornik razprav 1970, Maribor.

Feletar, D., Dnevne migracije u Koprivnicu, Geografski glasnik 39, Zagreb 1977.

MIGRACIJE NA ZAČASNO DELO V TUJINO

Anton Gosar*

Jugoslovanska družba, predvsem pa prebivalstvo Slovenije izkazuje v zadnjih nekaj letih izredno dinamično selitveno mobilnost. Dnevna migracija na delovna mesta v izvenagrarnih dejavnostih je v Jugoslaviji zajela že 15,8% vsega aktivnega prebivalstva, začasna zaposlitev v tujini pa je v skoraj tridesetletnem obdobju trajanja zajela preko deset odstotkov vsega prebivalstva države, oziroma več kot tretjino delavcev zaposlenih izven agrarnih dejavnosti. Danes ima Jugoslavija v tujini okrog sedemstotisoč svojih državljanov, od katerih jih desetiina odpade na slovensko nacionalnost. Največji delež začasno zaposlenih Slovencev v tujini pomenijo prebivalci obmejnih regij od koder jih v tujini dela približno ena četrtina. Poleg Severovzhodne Slovenije, ki oddaja v tujino največ delavcev na začasno in sezonsko delo v tujino, izstopajo s številom in deleži tudi neka-

tera območja klasične, že predvojne emigracije na tuje (subpanonska in kraška območja Slovenije). Oblikoval se je migracijski cikel prebivalstva, ki ga karakterizira predvsem mobilnost prebivalstva v sklopu odhajanja, permanentnega preseljevanja in vračanja z dela v tujini. Migracijski cikel predstavlja namreč socialno in prostorsko mobilnost izseljenca in obsega sklop človekovih dejavnosti med krajem stalnega bivanja, delovnim mestom v tujini in območjem povratka. Pri tem so zajeti številni prostorski premiki, ki so velikokrat povezani s socialno preseljivostjo migranta in njegove družine. To se odraža v dejavnostih kot so bivanje, delo, oskrbovanje, izobraževanje, raba prostega časa itd. ki bistveno prispevajo k preoblikovanju kraja in prostora odhoda oziroma eventualnega vračanja v matično domovino.

Dandanes težko ločimo procese v pokrajini, ki so izključno izraz začasnega zaposlovanja v tujino, od tistih, ki niso tudi rezultat družbenih

---

*, dr., Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze E. Kardelja, Aškerčeva 12, Ljubljana.

in urbanih vplivov. Vendar prav v Sloveniji sledimo območjem, kjer v prepletenosti vseh dejavnikov v prostoru prevladujejo direktno zares le emigracijski dejavniki. Predvsem gre iskati prednostno zaradi zdomstva preoblikovano pokrajino v občinah Severovzhodne Slovenije. Tod gre za dolgotrajen proces, ki ga lahko primerjamo le z vplivi, ki se stalno širijo tudi iz industrijskih centrov na podeželje. Oba procesa, ki vplivata na razkrajanje podeželske kmečke strukture, sta pripomogla k temu, da je slovenska družba bolj urbana kot katerakoli druga v Jugoslaviji. V Sloveniji so se oblikovala specifična območja svojske kulturne pokrajine, območja koncentracije in zgostitve prebivalstva ter območja razseljevanja, razkroja in odmiranja agrarne družbe, neredko prav zaradi prehajanja državnih meja in zaposlitve v tujini. V okviru omenjenega migracijskega cikla je komponenta odhajanja številčno močnejša od povratniškega toka. Negotovost, ostati ali vrniti se, v nemajhni meri, predvsem s posrednimi učinki (dolgotrajna gradnja in finalizacija hiše, nakup in vlaganje v opremo za gospodinjstvo, obrt in kmetijstvo, izgradnja vikendov, obdobjo povečana poraba energije in obremenitev prometnih poti), vpliva na oblikovanje in preobrazbo mnogih območjih v domovini. Posredni ali neposredni učinki zdomstva se potem kažejo ne le v spremenjenem odnosu do kmečke zemlje (kmetijska raba le manjšega najugodnejšega zemljišča v zasebni, zdomski lasti za specializirano in mehanizirano kmetijstvo), temveč tudi v bogatjenju prostora z urbano infrastrukturo (boljša oskrba je neredko rezultat začasnega zaposlovanja v tujino: servisne delavnice, privatne trgovine, obrti).

Pri proučevanju teh, za geografijo pomembnih, demogeografskih procesov je v glavnem potrebno opredeliti predvsem naslednje dejavnike:

- število in strukturo delavcev na začasnem delu v tujino in njihovih družinskih članov

glede na kraj stalnega bivališča, kraj zaposlitve v tujini in eventualnega drugega kraja vrnitve (demogeografska in socialnogeografska analiza),

- časovno in distančno odmaknjenost oziroma obdobjnost zaposlitve v tujini (opredelitev kraja zaposlitve v tujini in čas prve in ponovnih začasnih zaposlitev),

- navezanost na domače okolje in domovino (pogostost obiskov in dejavnost v domovini) oziroma že doseženo integriranost v tujini (mikrolokacijska analiza bivalnega okolja, dejavnosti in strukturnost članov, ki živijo v tujini).

Omenjene dejavnike, ki delujejo pokrajino tvorno (npr.: depopulacija; sprememba starostne in spolne strukture; območna revitalizacija, ali odmiranje gospodarstva) registriramo s pomočjo naslednjih pomembnejših delovnih metod:

- z metodo vrednotenja statističnih podatkov (popisa 1971 in 1981)

- z metodo anketiranja delavcev na začasnem delu v tujini

- z metodo kartiranja hiš, naselij in območij z izrazitim deležem delavcev na začasnem delu v tujini

- z metodo komparativne analize zbranih podatkov

- z metodo tipiziranja območij začasnega zaposlovanja na tujem

Podatke pomembne za geografsko analizo in vrednotenje pokrajine, v kateri se kažejo vplivi začasnega zaposlovanja v tujino ("ekonomske migracije") ponavadi zbiramo na naslednjih naslovih:

- na Republiškem zavodu za statistiko (in v nj. publikacijah), ki žal šele od leta 1971 spremlja začasno zaposlovanje v okviru rednih popisov (podatki po krajih, KS, občinah in republikah)

- na občinskih oz. medobčinskih skupnostih za zaposlovanje, ki ažurno spremljajo odhajanje in vračanje delavcev na in iz začasnega

dela v tujini (občasno opravljajo ankete med občasno doma prisotnimi člani "zdomskih" družin)

● na Oddelkih za prihodke občanov (davčni upravi) posameznih občinskih skupnosti (ki spremljajo gradbeno dejavnost in gospodarske rezultate vračajočih se delavcev);

● na Oddelkih za urbanizem, Geodetski upravi in Katastru (kjer naj bi se namembnost posameznega zemljišča ob spremembah registrirala).

Obsežna anketa, ki jo je v sedemdesetih letih med zdomci izvedla Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo (vodja projekta: prof. dr. Niko Toš) lahko služi kot osnova za geografski vprašalnik. Krajše vprašalnike, ki so služili kot dopolnilo obsežnejšim socialnogeografskim anketam je pripravil tudi Inštitut za geografijo Univerze v sodelovanju z avtorjem tega prispevka.

Kartiranje območij, v katerih smo zasledili intenzivnejše odseljevanje ali priseljevanje "zdomcev" opravimo na karti 1:5000 in posebej vnašamo spremembe, ki so nastale po letu 1960. Z analizo lastniških odnosov (lastništvo parcel) prenešenih na karto nato sklepamo o

transformaciji pokrajine tudi pod vplivom začasnega zaposlovanja v tujino.

Baučič, Radnici u inozemstvu prema popisu stanovništva Jugoslavije 1971, "Migracije radnika", knjiga 4, Zagreb, 1973.

Gosar, A., Začasno zaposlovanje iz SRS v tujini, Geografski vestnik LI, Ljubljana, 1978.

Gosar, A., Zdomstvo in preobrazba podeželske krajine, Geografski obzornik 34/2, Ljubljana 1987.

Klemenčič, V., Sezonska in začasna zaposlitev prebivalstva Slovenije v luči socialnega, ekonomskega in regionalnega razvoja, Inštitut za geografijo Univerze, Ljubljana, 1970.

Klinar, Mednarodne migracije, Obzorja, Maribor, 1976.

Olas, L., Vpliv migracij na socialni in prostorski razvoj Prekmurja, Geografski simpozij v SV Sloveniji, Geographica Slovenica, Maribor 1973.

Pak, M., Migracije: Vodnik po razstavi, Inštitut za geografijo Univerze, Ljubljana, 1979.

Raziskovalni inštitut FSPN, Slovenci v Nemčiji, Migracije, Bilten 8, Ljubljana, 1975.

SOCIALNO-GEOGRAFSKA PROUČEVANJA NASELIJ

(smiselno predvsem za ruralna naselja)

Metka Špec*

V zadnjih dveh desetletjih sledimo hitri preobrazbi slovenskih naselij, njena intenzivnost pa se stopnjuje z bližino zaposlitvenih mest, prometnih poti, rekreativnoturističnim

potencialom naselja oziroma njegove okolice. Preobrazba naselij se odraža tako v zunanjem izgledu - adaptacije hiš, številne novogradnje, spreminjanja gospodarskih poslopij v garaže ali delavnice, kot v socialnoekonomski strukturi gospodinjstev, ko se povečuje delež mešanih in čistih delavskih gospodinjstev, v izobrazbeni,

---

* mag., Inštitut za geografijo Univerze L. Kardelja, Trg francoske revolucije 7, Ljubljana